

Toespraak Hilly Hogestijn-Vrijburg in World Forum 2009

**Nationale Herdenking
15 augustus 1945**

Een persoonlijk verhaal van Hilly Hogestijn-Vrijburg over haar leven als buitenkamper

Ik ben Hilly Hogestijn-Vrijburg.

Ik ben geboren op Batavia in januari 1935 en opgegroeid in Bandoeng aan de Dagoweg, vlak bij het Borromeus ziekenhuis. Toen Japan Pearl Harbour aanviel en Nederland Japan de oorlog verklaarde, werd het Borromeus ziekenhuis militair hospitaal en ons huis werd ingericht als kraamkliniek. Als gevolg daarvan moest onze woning geheel ontruimd worden.

Met het oog op mogelijke toekomstige zorgelijke tijden, verborg mijn vader veel bescheiden en dingen waar hij erg op gesteld was, zoals fotoalbums, kristal, postzegelverzamelingen enzovoort in de smeerpoot van de garage. Helaas kwam niet alles ongeschonden uit de oorlog.

Wij kinderen gingen vervolgens verhuizen naar onze grootouders op Pengalengan. Mijn ouders bleven in Bandoeng achter op locatie.

Na de capitulatie van het KNIL op 8 maart 1942, en nadat wij weer teruggekeerd waren vanuit Pengalengan, werd mijn vader als luchtmachtofficier in krijgsgevangenschap weggevoerd. Aangezien onze familie van moederszijde al vele generaties in Indië woonde, werden mijn moeder en haar kinderen – 4 meisjes en 1 jongen – aangemerkt als Blanda-Indo golongan tiga. Als gevolg daarvan besloot de Jap dat wij in ons huis aan de Dagoweg in Bandoeng konden blijven wonen. Zo werden wij dus 'buitenkampers'.

Toen, als kind van 7 jaar, kon ik me uiteraard niet goed realiseren wat nu precies het verschil was tussen 'binnenkampers' en 'buitenkampers'.

We ontvingen bovendien ook bijna geen informatie over de situatie in de kampen. Ik besepte wel dat wij kinderen in feite gevangen waren in ons eigen huis. Als blonde kinderen konden wij echt niet meer de straat op. Vriendinnetjes en vriendjes om mee te spelen waren er niet meer.

Toen onze kinderjuffrouw met wie ik in het bijzonder een zeer sterke band had, na enige tijd wel het kamp in moest en op een open vrachtauto van ons huis werd weggevoerd, was ik zo verdrietig dat ik de weg ben opgelopen om haar te zoeken. Aan de overkant van de weg fietste een Jap die naar mij begon te schreeuwen en vervolgens op mij toekwam en me een aantal harde klappen verkocht. Wellicht omdat ik niet goed genoeg gebogen had. Huilend ben ik toen weer teruggegaan naar huis.

De Jappen kwamen zeker eens in de maand, onaangekondigd, ons huis binnenvallen om ieder vertrek te inspecteren naar in hun ogen ongewenste voorwerpen en activiteiten, zoals bijvoorbeeld schoolonderwijs, hetgeen streng verboden was. Onze Ambonese onderwijzeres waarvan we één uur in de week les hadden, vond het te gevaarlijk worden en stopte na een klein jaar.

Van het weinige speelgoed dat we uiteindelijk nog tot onze beschikking hadden, hebben ze zelfs mijn koperen bikkels in beslag genomen.

Mijn moeder was 'kumicho' – een soort wijkhoofd – voor 5 huizen in onze directe omgeving. Voor het Indonesische personeel van die huizen moest zij 'belandja', inkopen doen, op de pasar, zoals rijst, groenten, lombok etc. Wij kinderen moesten vervolgens die goederen bij de betreffende huizen langsbrengen. Meestal deden we dat via de brandgang tussen één en drie uur 's middags als de meeste Jappen hun siësta hielden en wij bijna geen Indonesiërs tegenkwamen.

Bij zo'n gelegenheid was ik een keer gestruikeld op ons erf waardoor alle rijst in het grind viel. Mijn moeder was razend. Ik moest alles oprapen en het grind uit de rijst halen. Mijn zussen mochten niet helpen en ook het zoontje van onze bedienden moest blijven toekijken. Wel ging hij mij troosten door op zijn soeling, een bamboe dwarsfluit, te spelen.

Om aan eten voor ons gezin te komen, moet voor mijn moeder een geweldige zorg zijn geweest. Geld kwam niet meer binnen. Er moest dus veel geruild en verkocht worden. Successievelijk verdween een groot deel van de inboedel. Linnengoed, sieraden, bestek, servies, lege flessen en blikken, boeken. Tot ons grote verdriet werden ook onze lieve geit – Lutetia – en onze marmotten verkocht. En heel erg natuurlijk, ook bijna al ons speelgoed.

Wij kregen één redelijke maaltijd per dag en verder soms wat ketella en oebi, eventueel aangevuld met wat groente en vruchten van ons erf. Al ons eten deelden we met onze bedienden – djongos, kokki en hun zoontje Achmed. Zij kwamen oorspronkelijk van Midden Java.

Achmed en ik waren ongeveer van dezelfde leeftijd. Hij ging naar school, maar als hij thuis was trokken we veel met elkaar op. Ikzelf hielp kokki heel vaak met het bereiden van het eten, zoals groente schoon maken, rijst wassen enzovoort. We hadden een redelijk groot erf waarop we groenten verbouwden. Bovendien stonden er aardig wat vruchtbomen, zoals papaja, pisang, djamboe en zo meer. Achmed en ik hadden in feite het beheer over het achtererf. Na verloop van tijd functioneerde de waterleiding alleen 's nachts: alle aanwezige teilen en bakken werden gebruikt om water in op te vangen.

Onze bedienden hadden waarschijnlijk de opdracht om ons in de gaten te houden en rapport uit te brengen bij de autoriteiten en kregen daar mogelijk ook een beloning voor. Want waar kwamen met de 'Lebaran', het einde van de Ramadan, hun nieuwe kleren en sieraden vandaan? Wij hadden er helaas geen geld meer voor.

En zo gingen de oorlogsjaren verder. Voor ons kinderen vrijwel volledig beperkt tot ons huis.

Maar toen kwam 15 augustus 1945. We vermoedden al dat er iets aan de hand was, want een Jap in het huis naast ons had zelfmoord gepleegd en zijn lichaam werd met een ambulance opgehaald. Begin september wisten we absoluut zeker dat de oorlog voorbij was, toen onze vader uit krijgsgevangenschap vanuit Tjimahi thuis kwam.

De werkelijke bevrijding bleef echter uit. Want na ongeveer een maand brak weer een vreselijke tijd aan, die later de 'Bersiap' is genoemd. Ons huis lag dicht aan de rand van de stad en tamelijk dicht tegen kampongs aan. Indonesische jongeren, pemoeda's liepen gillend en schreeuwend door de straten en het geweervuur was niet van de lucht. Wij sliepen 's nachts onder het bed. Overal hoorde je schieten en verhalen deden de ronde dat er talloze Nederlanders en Chinezen vermoord waren.

Achmed, mijn goede speelkameraadje tijdens de Japanse bezetting, zat op een gegeven moment in een boom naast ons huis met een geweer met de bedoeling, zeer zeker geïndoctrineerd door de Japanse en Indonesische jeugdorganisaties, mij en anderen van de familie dood te schieten. Hij is toen door een Brits-Indische militair uit de boom geschoten. Dit voorval heeft me toen heel erg aangegrepen. Mede hierdoor en ook in verband met mijn regelmatig ziek zijn in het laatste oorlogsjaar – als gevolg van te weinig en slechte voeding en gebrek aan medicijnen – ben ik in begin 1946 met een ziekentransport naar Nederland vertrokken. De rest van de familie – vader, moeder en de overige kinderen – bleven in Indië.

In november 1949, dus nog voor de soevereiniteitsoverdracht, ben ik weer naar ons prachtige Indië of Indonesië teruggekeerd. En ik was blij dat ik weer thuis was.